

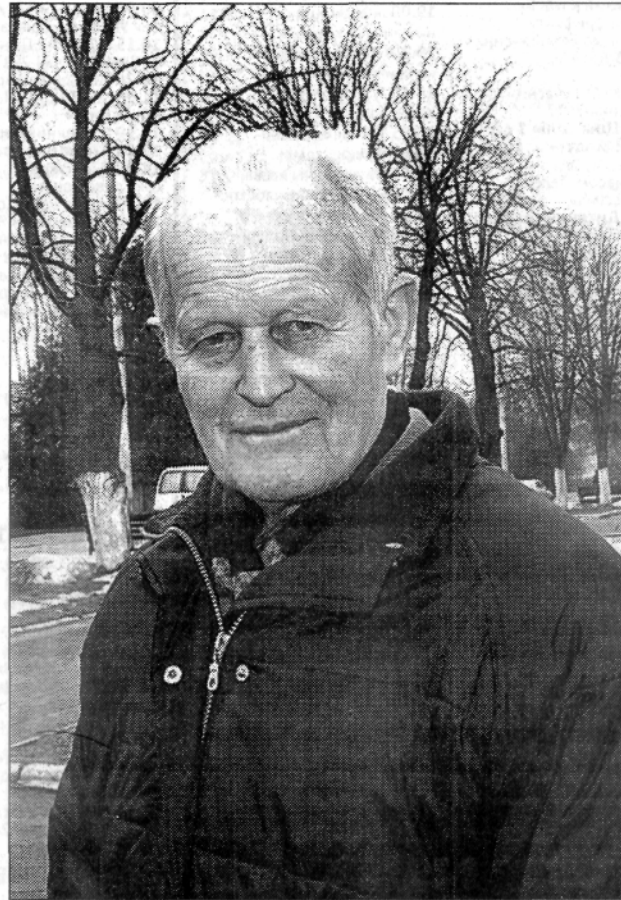
Моє дитинство у куфайці й постоплах

Наше життя, як день, починається зі світанку, тобто з дитинства, яке назавше закарбовується у пам'яті кожної людини. Спогади про нього бувають різні: світлі, радісні, а інколи не дуже веселі, як у кого склалася доля...

82-річний А. Т. Булка із Зірного належить до тих, чії дитячі роки минули у воєнному лихолітті та повоєнній розрусі. Він та його однолітки разом з дорослими сповна відчували на собі жорстокий подих війни, пережили час нестатків і тривоги. Напевно, це загартувало їх волю і характер, щоб у майбутньому бути терплячими до випробувань, наполегливими у досягненні мети, дисциплінованими у роботі, невихабливими у побуті і відповідальними у сімейних стосунках. У цьому я переконався під час майже годинної розмови з Андрієм Терентійовичем, яка нещодавно відбулася у моєму редакційному кабінеті. Познайомившись з ним, я включив диктофон і мовчки з цікавістю слухав своєрідну сповідь людини про все пережите. З особливою обережністю, а інколи й гіркотою мій співбесідник перегортав сторінки своїх нелегких дитячих років. Я ж старався не перебивати добродія Андрія, лише інколи уточнював окремі деталі його відвертої розповіді, яка, думаю, буде цікава не тільки для людей середнього і старшого віку, але й для наших молодих земляків.

- Народився я в сім'ї селян на хуторі Лукавець біля Моквина, мої батьки за Польщі мали п'ять гектарів власної землі, коней, воза, інший реманент, тримали худобу, свиней, птицю. З цього й жили, утримували сім'ю, щодень важко працювали з ранку до вечора, - розпочав розмовувати сувій спогадів А. Т. Булка. - Зрозуміло, що коли створили місцевий колгосп, то більшість цього добра примусово перейшло в колективне користування.

Якщо вже говорити про дитинство, то я досі пам'ятаю роки фашистської окупації. Пригадую такий епізод. До нашого хутора заїхала група відступаючих німецьких кіннотників. Вони зайшли до батьківської хати і ла-

догляд дітей. Коли я роздягнувся до пояса, місцева лікарка, побачивши на мені хрестика, здивовано вигукнула. «О, та він з хрестиком!». Присутня класна керівничка відразу взяла мене за руку і повела в учительську. Там вона зробила спробу зняти мого хрестика, але я його міцно тримав у руці і повторяв: «Мені його повісила на шию мама і тільки їй я його віддам». Та пе-

інша вчителька, яка, побачивши таку високу мою оцінку з математики, сказала: «Андрію, йди до дошки, може і я тобі поставлю п'ятірку». Своєю гарною відповіддю на запитання я розвіяв її сумніви і вона оцінила мої знання четвіркою.

Розповідаючи про своє дитинство, хочу згадати епізод, який запам'ятав на все життя. Сталася ця подія в один з літніх днів кінця сорокових чи початку п'ятдесятих років, коли ще діяли українські партизани. Я тоді пас корову у полі, раптом бачу, що біжить чоловік з пістолетом у одній руці, а інша його рука – закривавлена. Порівнявшись зі мною, той суворо промовив: «Хлопче, якщо скажеш про мене, тобі буде куля і тому, кому ти скажеш...». Я отетерів від страху, а він тим часом шмигнув у жито. Через кілька хвилин до мене прискакав на коні чоловік у воєнній формі з карабіном на поготові. Він так само строго прокричав до мене: «Пациан, ти не відел, кудя побегал только что раненый мужик?». А я кажу: «Я побачив, що корова чогось підняла вуха, оглянувся і побачив вас». Військовий, згодом з'ясувалося, що це був начальник районного відділу НКВС Щукін, дуже розізлився через мою відповідь, витягнув шомполя і так дав мені кілька разів по м'якому місцю, що від болю я на якийсь час втратив свідомість. Прийшовши до тями, відчув своє закривавлене тіло і побачив того дядька, що заховався у житі. Він поблажливо промовив: «Маеш щастя, хлопче, що не продав мене чекістові...».

Я ж, стогнучи, пошкандибав до хати. Моя стривожена і перелякана матінка обмила мою кров, перев'язала рани і вклала у ліжко, де я пролежав тиждень, поки не затягнулися рубці від шомпола.

Як не дивно, але ця неприємна історія знайшла своє продовження, коли я вже був дорослим і працював у Першотравневій селищній раді військовим обліковцем. На одне з радянських свят в село приїхав уповноважений з райцентру, щоб спостерігати за порядком у селищі. І, щоб ви думали, це був той самий енкаведист, який мене в дитинстві пошмагав шомполом за те, що я не сказав йому, куди побіг поранений увінець. Він прийшов до нас і задоволено сказав: «Як добре, що

маною польською мовою звернулися до нашої матері: «Матка, матка, даєш яйко, мліко». Вона зрозуміла, що непрохані гості хочуть їсти. Тож була змушена щось дати їм з харчів. Ми з сестричкою уважно спостерігали за цим. Запримітивши нас, один з ворожих солдатів відкрив консервну банку і витягнув звідти плитку шоколаду та звернувся до мене: «Ком, ком». Я ж не розумів, що той кличе до себе, тоді він поманив мене пальцем і вручив досі незнаний для мене солодкий продукт. Коли солдат покликав сестричку, то вона перелякалася і почала плакати, тому я змушений був подати їй шоколадку.

Хоча з історії відомо, що гітлерівці жорстоко ставились до населення окупованих територій, вбивали безневинних людей, спалювали цілі села. Але цей приклад засвідчує, що й серед них траплялися звичайні люди, яких їхні правителі змусили воювати проти іншого народу.

Через деякий час розпочався наступ радянських партизанів, пам'ятаю, як вони по льоду переходили річку Случ і рухалися далі на Березне.

- А як проходило навчання у школі у ті непрості повоєнні роки?

- Справа у тому, що нашу школу під час війни, як казали люди, спалили партизани, тому я і мої однокласники вчилися у звичайних дядьківських хатах, поки її знову не відбудували. Доводилося ходити з хутора в село більше чотирьох кілометрів пішки, а коли почав вчитися у другу зміну, то мусив добиратися додому у вечірній час. Це було для нас, дітей, страшно і небезпечно.

Більшість школярів була з бідних сімей, які не мали змоги купити своїм дітям ні книжок, ні зошитів, ні нормального одягу та взуття. Тож ходили до школи у кужайках чи дешевому одязі, який шили місцеві швейники-самоучки. Я особисто взимку у молодших класах взував постолі, які мене навчив плести батько. Це була проста і примітивна взуванка. Тому я з такою заздрістю дивився, як мої друзі в чоботях і черевиках ковзалися на льоду, а я не міг цього собі дозволити, бо від сковзання в постолах дуже швидко стиралися підощви.

У моєму шкільному житті стався різкий і неприємний на перспективу випадок. Розповідь про нього розпочну з того, що моя покійна мама була глибоко віруючою православною християнкою. Тому вона хотіла, щоб я і моя сестра росли також з вірою у Бога. Для цього вона купила у церкві два натільні хрестики і почепила нам їх на шию. При цьому промовила: «Діти, будете носити ці хрестики, то Господь оберігатиме вас від різної напасті і у всьому допомагатиме вам».

Незабаром після цього у нашій школі проводили ме-

дагог і медичка продовжували мене міцно тримати, та так, що вчителька своїми нігтями пошкрябала мені до крові руку. Тоді я від болю та образи зубами вкусив її правичку. Вона від несподіванки закричала: «То ти ще й кусаєшся, як собака!».

Вирвавшись з рук дорослих тіток, я побіг на вулицю. Мої книжки забрала класна керівниця і сказала однокласнику Івану Походзілу, щоб він повідомив моїм батькам, аби ті негайно прийшли до школи. Я вдома чесно розповів матері про неприємний випадок, який стався зі мною у школі і попросив, щоб вона про це не казала батькові. Але, на жаль, мама не втрималась і розповіла йому про прикрий інцидент. Батько, дізнавшись, що я вкусив вчительку за руку, провів відповідну «виховну» роботу – так відшмагав мене ремінцем, що я кілька днів не міг сісти на м'яке місце. В таких випадках він був вимогливим і суворим.

Після цього мама дозволила не носити у школі хрестика, а вдягати його тільки вдома. Я ж не міг зрозуміти, чому забороняють ходити у школу з хрестиком.

Правда, згодом відчув на собі, як проходить атеїстична боротьба з релігією. Адже в школі робили все, аби швидше здихатися мене, бо я, на погляд деяких педагогів, піддавався релігійному впливу і цим ганьбив навчальний заклад. Тому у класному журналі проти мого прізвища, як правило, рясніли двійки. Знав я предмет чи не знав, але оцінювали мої відповіді майже однаково, незадовільно, і мені доводилося звикати до цього. Хоча, відверто кажучи, нам, хутірським дітям, не легко було робити домашні завдання, бо постійно треба було пасти корів, допомагати батькам в городі, виконувати різні роботи.

Та в сьомому класі сталася подія, яка змусила вчителів трохи по-іншому ставитися до мене, оцінюючи мої знання. Справа у тому, що в нашу школу приїхав з перевіркою інспектор райвно Главінський, такий собі інтелігентний і приємний на вигляд чоловік. Він, напевно, побачив у журналі мої стабільні двійки і вирішив пересвідчитись у рівні моїх знань. Тому прийшов на урок математики і дав мені, двійочнику, та нашій дівчині-відмінниці завдання, які ми одночасно виконували на шкільній дошці. Через деякий час я розв'язав приклад і став під стіну. Тоді інспектор підійшов до мене і питає: «Що, чекаєш підказку?», я ж йому кажу: «Подивіться, чи правильно я виконав ваше завдання». Він поглянув на дошку і промовив: «Молодець! Іди сідай за парту». А дівчина-відмінниця допустила у своєму розв'язанні помилку. Тому добродій Главінський поставив їй трійку, а мені, на моє велике здивування і радість, таку бажану і довгоочікувану п'ятірку.

Наступним уроком була у нас географія. Прийшла

вже немає бандерівців, то буде тихо і спокійно». Враховуючи те, що вже були не ті страшні сталінські часи, я кинув йому в обличчя: «Тобі, чоловіче, пощастило, що я тоді не признався, куди побіг бандерівець, а то б ти отримав від нього кулю в лоб. Зате я ще до сьогодні відчуваю твої шомполи на своєму тілі». Він ошелешено поглянув на мене, спохмурнів, напевно, в пам'яті прокручував ті часи і події. Потім почав щось мимрить про примирення і вибачення. Але я не хотів більше продовжувати розмову, а лише подумав: «Бог тобі суддя».

Незважаючи на різні неприємні колізії шкільного життя, А. Т. Булка після дев'ятого класу пішов навчатися на курси шоферів. Але й тут, на жаль, сталося так, що одночасно захворіли батьки і йому довелося терміново їхати додому, щоб доглядати за господарством. Тож не зміг здавати випускні екзамені. Це вдалося йому зробити лише під час строкової служби в армії. Там він отримав посвідчення водія другого класу, а ще освоїв будівельну професію.

Повернувшись додому, здібний і наполегливий юнак без відриву від роботи отримав атестат зрілості у вечірній школі і диплом у Львівському фінансовому технікумі. За своє довге трудове життя Андрій Терентійович працював на різних посадах, зокрема, військовим обліковцем у Першотравневій селищній раді, інспектором-ревизором в Ощадбанку, ревизором обласного КРУ по Березнівському, Сарненському та Рокитнівському районах. Трохи трудився на газорозрядному та фарфоровому заводах і міжколгоспному комплексі по відгодівлі ВРХ, звідки пішов на заслужений відпочинок.

На початку дев'яностих А. Т. Булка завершив будівництво нової оселі в Зірному, куди й переїхала його сім'я. Разом з дружиною Надією вони і виховали п'ятеро хороших дітей, на жаль, батькам і всій сім'ї довелося пережити непоправну втрату, перенести трагічну смерть сина і брата Сергія. Інші ж діти вже давно одружені. Вони подарували своїм мамі і татові п'ятнадцять онуків і сім правнуків – велику радість і щирі втіхи на шкільні літ.

Завершуючи нашу розмову, запитую у Андрія Терентійовича:

- Ви маєте великий життєвий досвід. Скажіть, будь ласка, як, на вашу думку, нам, українцям, треба жити у цей складний для держави і людей час?

- Найголовніше, любити і берегти Україну і нашу рідну мову, триматися купи і не роз'єднуватися в дріб'язковостях, шанувати та поважати один одного. Коли будемо жити в єдності і любові, як заповів нам Бог, то нас ніхто не здолає і у кожному домі буде щастя, достаток та радість.

Розповідь записав Павло РАЧОК.